

SEV - stýrt í 50 ár av P. A. Pedersen og Højgaard & Schultz

Ognað minnið um Harry Fonsdal, civilverkfrøðing, sála

1. Søguligt yvirliit (framhald)
Í fyrsta parti varð greitt frá um gongdina í Fossá-málinum frá 1936, tá Harry Fonsdal gjørdi fyrstu skitsuverkætlanina, um ósemjuna við P. H. Diemar, ið vildi byggja út Leynarvatn og um hvussu Fossá-verkætlanin varð koldømd av danska Vandbygningssvæsenet (V.B.V.) og Elektricitetsrådet. V.B.V. skeyt upp at Leynarvatn varð útbyggt til 1,5 mill. kWh og at Diemar varð settur sum ráðgevi fyrri útbyggingina. Vit eru nú komin fram til mars 1947.

Av góðum grundum hava danir ongur royndir, tá tað snýr seg um vatnorkuverk og linjur í fjallalendi. Hægsti myndugleiki í Noreg tá tað snýr seg um tilíkar verkætlanir er NVE (Norges vassdrags- og elektrisitetsvesen), so fyrri Fonsdal var tað mest sum ein sjálfvígja á hann, áðrenn tingið nakrantíð fekk málið til viðgerðar, setti seg í samband við NVE og fekk henda stovn at velja út serfrøðingar at kanna verkætlanina úr enda í annan. Frá hesum fyrsta flokks serfrøðingum hevði so løgtingin fingið vátan fyrri at ætlanin var fult út í lagi.

Tað sigur tí seg sjálvt at fyrri Fonsdal var hugburður V.B.V.'s og Elektricitetsrådet til Fossá-verkætlanina ein dyggur smeitur og uttan iva eisini ser orkymlandi fyrri SEV-stýrið, ið jú ikki hevði sakkunnleika at kunna meta um, hvat rættast var at gera. V.B.V. og Elektricitetsrådet vóru jú hægstu myndugleikar í málinum. Uttan teirra góðkenning varð eingin útbygging framd og øll vinnulig menning í landinum vildi tá steðga upp av sær sjálvum, tí uttan elorku verður einki nútíðar samfelag bygt upp. Men nú vóru arbeiðsumstøðurnar fyrri Fonsdal so ringar, at hann einki annað hevði í at velja uttan at siga upp starvið við løgtingsverkfrøðingur (01.07.47). Rós eigur táverandi SEV-stýrið fyrri at tað helt fast um Fossá-verkætlanina og ikki fylgdi »harrabøðunum« frá V.B.V. men heitti á Fonsdal um framhaldandi at vera teirra ráðgevi.

Bæði tað at Fossá-verkætlanin varð tikin f r a m u m

Leynarvatnætlanina, og at Fonsdal varð valdur sum ráðgevi í taðin fyrri Diemar var eyðsýnt eitt stórt »prestigutap« fyrri V.B.V. Men lat meg her geva orðið til Fonsdal sjálvan (skrivað í nov. 1960 í samband við ein orðadrátt um SEV-útbyggingina í norska tíðarritinum »Elektrotekniker« í juni 1960):

Høsten 1947 reiste jeg til København sammen med de andre i den nye lagtingsformann Øregård for bl.a. at få en konference med ministeriet og V.B.V. om saken. Det var meget mektfuldende for oss at få den ut av dødvannet igjen, da kraftsituasjonen på Færøene nå var blitt ytterst prekær.

V.B.V. nektet å møte fram såfremt undertegnede var til stede på møtet. Her hadde det ellers vær god anledning til saklig diskusjon.

Det ble etter dette klart for meg at det ikke kunne dreie seg om saklig teknisk kritikk om vårt arbeid, men om V.B.V.'s prestisje. Institusjonen ville ikke overfor oss innrømme sine feiltakelser. Saken ble derimot sabotert etter beste mønster fra krigsårene.

Fonsdal greiðir nú frá at tilboðsskjøluni vórðu send út tölga á sumri 1948 og at freistin at svara varð sett til 20. juli. Men nú stinga nýggir trupulleikar seg upp. V.B.V. og Elektricitetsrådet fóru m.a. fram at tilboðsskjøluni eru ikki nóg fullfíggið, so byggilán kann verða veitt, og at eingin av teimum innkomnu tilboðunum kundu nýtast sum grundarlag fyrri einum bindandi sáttmála. Hesum visir Fonsdal tó dyggiliga aftur (V.B.V. hevur jú heldur ongur royndir frá tilíku arbeiðum), men hann er nú greiður yvir at: »det fra bestemt hold i Danmark ble reist en sterk aksjon for at få udført disse anlegg efter regning.

--- Som en av grunnene til at få udføre anleggene etter regning ble anført at planene ikke var fullstendige. Da det så fra færøyske side under et møte med firmaet Højgaard & Schultz (som senere ble hovedentreprenør) ble spurt om planene var tilstrekkelig fylldige for at gi anbud, fikk vi imidlertid til svar at det var de.

På samme møte var jeg samtidig ute for den eiendommelige opplevelse at nevnte entreprenør la frem forslag for byggeherren at velge

mellem to andre av ham navngitte ingeniører som framtidige konsulenter for SEV.

Fra V.B.V. forelå det fortsatt ingen godkjenning, men på den annen side hadde heller ikke institusjonen overfor undertegnede forsøkt noen ny kritikk av anlegget.

For å komme ut av denne bakeve ble jeg derfor av SEV anmodet om å søke samarbeide med ingeniørfirmaet P. A. Pedersen (ved ing. Hjorth), København. Fra færøyske side ble det presisert at det her ikke dreiet seg om teknisk assistanse, men bare om assistanse til å oppnå den nødvendige godkjenning av foreliggende planer for utbygging av Fossá.

Ing. Hjorth meddelte at han ingen erfaring hadde på dette spesielle område. Det framgikk også han heller ikke hadde erfaring i bygging av linjer i fjellterreng.

Hadde jeg ikke hatt vanskeligheter før, så fikk jeg det iallfall da jeg kom i forbindelse med ing. Hjorth. Samarbeidet ble erstattet med motarbeid, og bak kulissene fortsatte arbeidet med å få alt arbeidet etter regning av bestemte firmaer. Jeg satte meg selvfølgelig sterkt imot dette.

På møte 29.04.1948 fremla jeg for SEV overslag for full utbygging av Fossá og fullstendig utbygd høy- og lavspennet med stikkledning til samtlige hus på de tre øyene Streymoy, Eysturoy og Vågoy til en samlet sum av 9,4 mill. kr.

På basis av de innkomne tilbud reviderte jeg vinteren 1950/51 overslaget og kom da til 11 mill. kr., eller en stigning på 17%. Overslaget lå høyt i forhold til byggeprisene her i Norge.

Med selv den minste velvilje fra danske myndigheters side, og her mener jeg spesielt V.B.V., kunne arbeidet vært påbegynt 1946-47. V.B.V.'s steile holdning i denne sak (som de forøvrig har vist de ikke hadde nevnevendig greie på) og senere ingeniørfirma P.A. Pedersen's (som likeledes har vedgått sine manglende erfaringer på området) itherdige arbeid mot mitt prosjekt, bevirket at det ikke kom noen løsning før i 1951. Og hvilken løsning? Jo, at jeg skulle trekke meg tilbake.

Etter diverse møter i København fikk jeg helt

uforvarende dette ultimatum: Jeg skulle øyeblikkelig trekke meg tilbake som konsulent for SEV. Den færøyske delegasjon opplyste at de hadde fått beskjed om at hvis dette ikke skjedde, kunne de like så godt reise tilbake til Færøene med uforsrettet sak, det ville iallfall ikke bli noen godkjenning av prosjektet.

Jeg fikk noen få timers betenkningstid. Jeg ba om tillatelse til å snakke med sakfører. Det ble nektet. Jeg ba om tillatelse til å k o n t a k t e ingeniørforeningen. Det ble nektet. Det ble hele tiden framholdt at myndighetene forlangte svar innen et bestemt klokkeslett.

Det hadde fra færøyske side vært arbeidet med utbygningsplaner siden 1908. Etter krigen hadde det lyktes oss å få 20 kommuner til å slå seg sammen for å løse spørsmålet. Det færøyske lagting og største delen av den færøyske befolkning sto bak saken, og hvis den nå falt i fisk, ville det gå årtier, før det ville bli mulig samle til en ny aksjon. Skadevirkningene var store bare de årene vi hadde tapt siden 1945.

Hva grunnen skulle være for dette ultimatum fikk jeg ikke opplyst, men slik utviklingen artet seg siden, må det være meg tillatt å anta at jeg sto i veien for at arbeidet kunne bli utført etter regning. Jeg visste at angjeldende firmaer hadde meget små sjanser at få arbeidet i åpen konkurranse. Deres erfaringer på dette spesielle område var nemlig meget begrenset.

--- Etter grundig overveielse fant jeg meg tvunget til å bøye meg for kravet om å trekke meg tilbake, men bare under bestemte forutsetninger som også ble godtatt av SEV. Det ene kravet var at mine planer skulle følges, og det andre, at min etterfølger som lagingsingeniør skulle overta arbeidet etter meg. Begge løfter ble senere brutt av SEV, og har de også i dette tilfelle unnskyldt seg med at de ble tvunget til det.

Arslant og kostbart arbeid i marken og på tegnesalen lå bak våre planer. Som medhjelpere hadde jeg hatt noen av Norges største eksperter på området. Samtlige linjer var utstukket i marka og materialet grundig bearbeidet. For meg så det ut som alt dette var ukjent stoff for de »eksperter« som

skulle bygge for SEV.

Hetta varð kanska ein helfr long endurgeving av frágreiðing Fonsdals um tað, ið fór fram í tíðarbilinum 1947-1951, men orsökini til at eg her ikki havi stýtt frágreiðingina munandi meira er, at fyrri meg er dagsins »bankamál« einki annað enn ein einasta risastór spegilsmynd av tí, ið her fór fram. Góðvorni okkara mótvægis dønum - ella lat meg heldur siga donskum politikarum og vinnufyrirøkum - broyttist eyðsýnt ikki, sama hvussu ofta vit »brenna« okkum.

Sum skilst er árið 1951 tað árið tá P. A. Pedersen og Højgaard & Schultz fingi endaliga fast um SEV-stýrisvøllin, og hann hava teir tvíhildið um síðini. Veruliga stýringin av SEV verður framd á skrivstovu hjá P. A. Pedersen, København, har eisini »okkara« stjóri varð aldur upp.

I dag halda SEV-fólk um champagnuglasið. Vónandi er onkur droppin beiskur at svølgja, nú røpí Fonsdals aftur hevur talað at. (Framhald)

Tormóður Dahl

Tórshavnar Trafikkiskúli

Suðuroyingar!

Um áhugi er, verður undirvið í koyrikorti til:

Buss
Lastbil
Trailara

Byrjað verður mánakvöldið
14. okt. 96, kl. 20.00
Gjallari upplýsingar á:

Tlf. 15521 - 15298 (arh. 88777)

Felagid fyrri
Skrivstovu- og
Krambafólk

Upplýsir um:
- sáttmálan
- starvsmannalógina
- frítíðarlógina o.a.

Gerist limir - so
standa við sterkari!

Tlf. 16837
Traðarvegur 20
Boks 1378

Opíð er soleiðis:
Mánadag-fríggjadag
9.00-11.30
Mikudag stongt

Sera billigt at
LEIGA
SJÓNVARP

Bert
frá kr. 199,-
Allar støddir 20-26"
EINKI DEPOSITUM

RING 19544

RADIO v/ Guttorm
Mortensen
VERKSTADIÐ

Lýðarsvegur 15 - Tórshavn

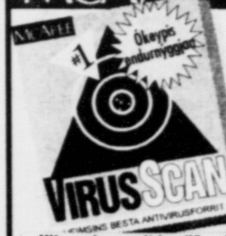
BILLUTIR

útvégast til
FLEST ALLAR
BILAR

Fa. BILLUTIR

Tlf. 21605 Fax. 21666

McAfee Anti-Virus

McAfee VirusScan er sera lætt at nýta. VirusScan finnur og burturbeinur kend og nýggj telduvirus áðrenn tey gera um seg. VirusScan verður javnan endurnýggja og fæst til DOS, Windows og OS/2.

Vit senda um alt landið. Prísir frá kr. 487,- (v/mvg)
Adaptive Design, 690 Oyndarljóður, Tlf. 44872, Fax. 44873